

POSTANOWIENIE

Dnia 8 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Owczarek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku Prokuratora Apelacyjnego

przy uczestnictwie E. T. i M. T.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 maja 2013 r.,

zażalenia uczestniczki E. T.

na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 18 stycznia 2013 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 18 stycznia 2013 r. odrzucił skargę kasacyjną E. T. na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 31 lipca 2012 r. w przedmiocie oddalenia apelacji skarżącej od wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości gruntowej, stanowiącej przedmiot wspólności ustawowej M. T. i E. T., w dziale III księdze wieczystej nr 445324/7 prowadzonej przez Sąd Rejonowy w W. Sąd Okręgowy wskazał, że orzeczenie dotyczące wpisu ostrzeżenia jako kwestii incydentalnej nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, zatem skarga kasacyjna jest niedopuszczalna. Jako wsparcie powyższego poglądu Sąd powołał postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2001 r., V CZ 91/01, niepubl.

E. T. wniosła zażalenie na powyższe postanowienie w całości. Zarzucając naruszenie art. 398⁶ § 2 in fine k.p.c. w zw. z art. 519¹ § 1 k.p.c. wskazała na inny charakter wpisu o zakazie zbywania i obciążania nieruchomości jak wpis ostrzeżenia o niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, o którym mowa w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz. U. z 2001 r., Nr 124, poz. 1361 z późn. zm.) oraz uchylonym art. 57 ust. 1 tej ustawy. Skarżąca wywodziła, że ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości na podstawie art. 292 § 2 k.p.k. nie wiąże się z wpisem ostrzeżenia tylko z pełnoprawnym wpisem zakazu zbywania i obciążania nieruchomości, kształtującym materialnoprawne uprawnienia właściciela do dysponowania jego własnością, zatem stanowi rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył:

Dopuszczalność złożenia skargi kasacyjnej w postępowaniu wieczystoksięgowym określa art. 519¹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie - w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego - przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W zasadzie przyjęto, że w postępowaniu wieczystoksięgowym skarga kasacyjna służy od postanowień sądu drugiej instancji kończących postępowanie w przedmiocie określonej wnioskiem istoty sprawy oraz od postanowień tego sądu kończących postępowanie w inny sposób (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1997 r., III CKN 41/69, OSNC 1997, nr 5, poz. 67). Jednolite jest stanowisko judykatury co do tego, że postępowanie w sprawach kończą te postanowienia, które kładą kres określonym czynnościom w zakresie uprawnień podmiotowych związanych z ustrojem ksiąg wieczystych, a nie postanowienia które, nie spełniając cech definitywności, prowadzą jedynie do rozstrzygnięcia zagadnienia wypadkowego, bez zmiany ujawnionych w księdze wieczystej praw podmiotowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2002 r., V CZ 91/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 25). Nie ma wątpliwości, że cech takich nie ma orzeczenie o wpisie ostrzeżenia w księdze wieczystej, gdyż jego istotą jest jedynie urzędowa informacja o zakwestionowaniu zasadności wpisu, stąd skarga kasacyjna jest niedopuszczalna (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2012 r., II CZ 94/12, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2012 r., I CSK 653/11, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2006 r., II CSK 269/06, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2003 r., III CZ 128/02, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2001 r., V CZ 91/01, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1999 r., III CZ 81/99, niepubl.). W wymienionych wyżej sprawach przedmiotem wpisu były ostrzeżenia, których podstawę stanowił art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, uchylony art. 57 ust. 1 wymienionej ustawy, art. 626¹³ § 1 k.p.c. Niedopuszczalność skargi przyjęto również co do rozstrzygnięcia o wpisie (odmowie wpisu) w dziale trzecim wzmianki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości, jako mającej charakter zabezpieczający (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1997 r., II CKN 305/97, niepubl.). Odnośnie do roszczenia o przeniesienie własności początkowy pogląd, że nie stanowi ono orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2002 r., III CKN 1289/00, niepubl.) uległ zmianie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 541/03,

OSNC 2005, nr 6, poz. 112). Jako postanowienie co do istoty sprawy w rozumieniu art. 519¹ § 1 k.p.c. zakwalifikowano natomiast postanowienie rozstrzygające w przedmiocie wniosku o wpis zakazu zbywania i obciążania nieruchomości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2012 r., II CZ 76/12, niepubl., uzasadnienie cyt. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 541/03). Odmienny pogląd, przyjmując niedopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawie o dokonanie w księdze wieczystej wpisu zakazu dokonywania i nanoszenia zmian, przeprowadzania transakcji lub zbywania i obciążania nieruchomości przez jej ujawnionego właściciela Sąd Najwyższy zajął w postanowieniu z dnia 20 lipca 2012 r., II CZ 76/12, niepubl.

Wniosek o wpis został złożony przez Prokuratora Apelacyjnego przedstawiającego jako jego podstawę postanowienie Prokuratora z dnia 28 grudnia 2011 r., ...8/09/Sp, którym m.in. zabezpieczono na mieniu podejrzanego M. T. środek karny w postaci przepadku korzyści osiągniętej z przestępstwa poprzez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości gruntowej, stanowiącej przedmiot wspólności ustawowej M. T. i E. T., dla której Sąd Rejonowy w W. prowadzi księgę wieczystą nr 445324/7. Na wskazanym orzeczeniu Prokurator zamieścił wzmiankę, że postanowienie powyższe jest natychmiast wykonalne (art. 462 k.p.k.). Powołany przepis stanowi, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, zażalenie nie wstrzymuje wykonania zaskarżonego postanowienia. Podstawą wydania postanowienia o zabezpieczeniu były: art. 291 § 1 k.p.k. stanowiący, że w razie popełnienia przestępstwa, za które można orzec grzywnę, przepadek, nawiązkę lub świadczenie pieniężne albo nałożyć obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego, art. 292 k.p.k. stanowiący, że zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w kodeksie postępowania cywilnego. W myśl art. 292 § 2 k.p.k. zabezpieczenie grożącego przepadku następuje przez zajęcie ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych oraz przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Zakaz ten podlega ujawnieniu w księdze wieczystej, a w jej braku, w zbiorze złożonych dokumentów. W postępowaniu wieczystoksięgowym kwestionowana jest formalna prawidłowość postanowienia Prokuratora

Apelacyjnego z dnia 28 grudnia 2011r., oparta na twierdzeniu, że organem właściwym do nadania postanowieniu prokuratora wzmianki o wykonalności jest sąd ogólnej właściwości dłużnika (art. 781 § 2 k.p.c. w zw. z art. 743 § 2 k.p.c.).

Zakaz zbywania i obciążania nieruchomości, wynikający z art. 292 § 2 k.p.k., nie jest sankcją orzeczną wobec oskarżonego (podejrzanego), tylko stanowi publicznoprawny instrument gwarancji realnego wykonania sankcji prawomocnie orzeczonej przez sąd (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 września 2004 r., SK 10/04, OTK-A 2004, nr 8, poz. 80, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 567/08, OSNC 2010, nr 3, poz. 42). Taki prawnie określony środek przymusu różni się zatem znacząco od zabezpieczeń roszczeń cywilnych, których celem jest umożliwienie zrealizowania w przyszłości cywilnoprawnego obowiązku (świadczenia lub ukształtowania prawa) w relacji między oznaczonymi podmiotami i które z istoty swojej mają charakter względny. Przepadek przedmiotu przestępstwa nie jest również tożsamy z obowiązkiem uiszczenia jego równowartości w postaci kwoty pieniężnej, o którą wzbogacił się sprawca. Celem wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości jest ujawnienie uprawnienia Skarbu Państwa, które ma zagwarantować mu w przyszłości realizację publiczno-prawnego obowiązku przeprowadzenia egzekucji z tego indywidualnie oznaczonego prawa majątkowego. Bezpośrednio na temat wpisu w księdze wieczystej zakazu zbywania i obciążania nieruchomości, dokonany w wyniku zabezpieczenia na podstawie art. 292 § 2 k.p.k., Sąd Najwyższy, jak dotąd, wypowiedział się jedynie w uchwale z dnia 27 maja 2010 r., III CZP 33/10 (OSNC 2010, nr 12, poz. 162) oraz cyt. wyroku z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 567/08, wskazując, że postanowienie prokuratora o ustanowieniu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości nie może być zrównane z prawem bądź roszczeniem osobistym w rozumieniu art. 1000 § 1 k.p.c. w zw. z art. 16 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, które mają skuteczność względem praw nabytych po ich ujawnieniu przez czynność prawną, gdyż stanowi obciążenie nieruchomości dokonane w postępowaniu karnym, które jedynie powstaje (jest realizowane) w sposób określony w kodeksie postępowania cywilnego. Z tych względów w cyt. wyroku z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 567/08 przyjął, że w razie przysądzenia w postępowaniu egzekucyjnym własności nieruchomości (art. 1000 § 1 i art. 1003

§ 1 k.p.c.) przewidziany w art. 292 § 2 k.p.k. zakaz zbywania i obciążania nieruchomości nie wygasa. Judykatura i doktryna zgodnie wskazują również na dalej idące skutki prawne wskazanego zakazu polegające na tym, że uniemożliwia on wszelkie rozporządzenia nieruchomością, a czynności zbycia lub obciążenia dotknięte są rygiorem nieważności na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Mając na względzie powyższe odmienności, wskazujące na autonomiczny charakter wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości ustanowionego na podstawie art. 292 § 2 k.p.k. zgodzić się należy ze stanowiskiem skarżącej, że już w tym postępowaniu kształtuje on materialnoprawne uprawnienia właściciela do dysponowania jego własnością, zatem stanowi rozstrzygnięcie co do istoty sprawy. Wprawdzie występują cechy wspólne z konstrukcjami podstaw, mającymi źródła w prawie cywilnym i częściowo celami (funkcja zabezpieczająca), lecz nie są one na tyle istotne, aby wpisy dokonywane na ich podstawie mogły być utożsamiane. Tym samym brak uzasadnienia aby dokonany wpis zakwalifikować jako dotyczący kwestii wpadkowej bądź zawierający jedynie urzędową informację. Konsekwentnie postanowienie dotyczące wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości gruntowej, ustanowione postanowieniem prokuratora wydanym w oparciu o art. 291 i art. 292 § 2 k.p.k., uznać należy za orzeczenie co do istoty sprawy kończące postępowanie w sprawie w sprawach z zakresu prawa rzeczowego w rozumieniu art. 519¹ § 1 k.p.c.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. orzeczono jak wyżej.